

Volilni sistem v RS

NACIONALNI SVET ZA DEMOKRATIČNO SPREMEMBO VOLILNEGA SISTEMA

prof. dr. Rado Bohinc

Vprašanje ni kateri volilni sistem je najboljši, temveč, kateri je optimalen glede na značilnosti slovenske družbe!

Izbira pravega volilnega sistema mora temeljiti na analizi družbenih, političnih razmer in posebnosti slovenske družbe:

- stanje demokratične in politične kulture, zrelosti strankarstva;
- moči civilne družbe, državljanskega poguma in pobude;
- odgovornosti nosilcev političnih in družbenih funkcij, etike in integritete;
- družbene odgovornosti.

Težave volilnega sistema ne izhajajo vselej iz samega sistema, temveč pogosto iz narave odnosov v družbi in politiki.

Smo mlada država, ki jo še vedno spremlja pomanjkanje državotvornosti, državniške drže in demokratične tradicije!

Značilnosti slovenske politike in družbe

- državno (posredno strankarsko) **ne le regulatorno ampak tudi lastniško obvladovanje** prevelikega dela gospodarstva(SDH) in skoraj vseh negospodarskih dejavnosti, (zdravstvo, šolstvo, kultura..);
- **prevelika centralizacija oblasti**; ni druge stopnje lokalne samouprave; nemoč uvedbe pokrajin;
- mladi kapitalizem, pojavi **socialne brutalnosti kapitala**, tajkunstva in družbene neodgovornosti;
- vse večja **socialna razzlojenost** (preživetvene stiske nižjih slojev, prekarnost zaposlovanja..);
- ohranjanje **ideološke bipolarnosti** slovenske **družbe** in **volilnega telesa**;
- nemoč slovenske družbe, da **preraste zgodovinska razhajanja** in se usmeri v prihodnost.

Posebnosti strankarske pokrajine v RS

- **kratkotrajna tradicija strankarstva**, posebej novonastalih strank; šibek kadrovski nabor; stranke so pri kadrovanju so izrazito izključujoče do nečlanov;
- **strankarsko zaprti kadrovski krogi**, ki ne pokrivajo nestrankskega intelektualnega potenciala družbe);
- **odločujoči vpliv stranke na kadrovanje ne le v politiki, tudi v gospodarstvu in družbenih dejavnostih**-ponekod vodi do negativne kadrovske selekcije;
- **nizek ugled in nizko zaupanje strank v javnosti**; volivci **nagrajujejo alternativo-novonastale stranke** zmagujejo;
- **prikriti prehodi civilne družbe (nemoč pri upravljanju družbe) v strankarstvo** in boj za oblast;
- **odločujoči vpliv političnih strank na volitve**; partitokracija versus demokracija slovenske družbe.

Slabosti veljavnega volilnega sistema v RS

- **vpliv strank na volitve je odločilen**; volja volivcev nima neposrednega ampak posredni vpliv na volilni izid; **vprašljivo z vidika 81. člena Ustave, ki določa, da imajo volivci odločilen vpliv na dodelitev mandatov kandidatom**;
- **ni izvoljen kandidat, ki prejme največ glasov**, temveč tisti, ki ima **največji delež volilnih glasov v svojem volilnem okraju**, glede na stranko;
- **različna številčnost okrajev** (ZVDZ terja približno enako število volivcev v okraju, vprašljiva enakost volilne pravice);
- **zapletenost pretvorbe dobljenih glasov v poslanske sedeže**; izvolitev strank, poslanci so določeni po ključu;
- **odgovornost poslancev, izvoljenih v volilni enoti**, je praviloma porazdeljena (vsak nosi le en delček odgovornosti do volivcev-**neidentifikacija**);
- **povzročanje nestabilnih koalicijskih vlad**; lažje se oblikujejo in preživijo tudi politično bolj ekstremne stranke (tako na desnici kot tudi na levici).

Prednosti večinskega volilnega sistema

- veliko bolj **enostaven in razumljiv, pregleden;**
- **omogoča personalizacijo;** tekmujejo kandidati ne stranke; **volivci odločajo med osebnostmi;** vsak volivec ve, kateri osebi (z imenom in priimkom) gre njegov glas;
- **večja odgovornost poslanca do volivcev okraja;**
- **politična stabilnost (eno strankarska vlada),** ni sklepanja koalicij;
- **stabilnost oblasti;** to je prednost le v državah z demokratično tradicijo, sicer pa **enostrankarska vlada lahko vodi v diktaturo);**
- **ni politično raznobarnih, nestabilnih koalicij;** kar je z **vidika sorazmernega predstavništva slabost!**

Slabosti večinskega volilnega sistema

- **zmaga stranka z največ zmagovalci v volilni enoti (okraju) in ne nujno stranka z največ glasovi;**
- **upoštevajo se le glasovi zmagovalca, ostali glasovi (manjšinski) ne štejejo oz. niso zastopani;**
- **zato ne odraža razmerja politične moči med strankami;**
- **poslanec predstavlja volilni okraj, v katerem je izvoljen; ne nacionalne interese; DZ, kot federacija volilnih enot;**
- **krepi partitokracijo in rahlja delitev oblasti (odloča vladajoča stranka-koalicija vlade in DZ je enaka);**
- **velika predvidljivost izvoljivosti-dedni volilni okraji; radikalizira kampanjo; zaostruje bipolarnost;**
- **ker ni ključev je ženskam in mladini nenaklonjen.**

Prednost proporcionalnega volilnega sistema

- **vsi glasovi štejejo in se prevedejo v sedeže poslancev;**
- **več političnih opcij ima svoje predstavnike v DZ;**
- **omogoča bolj sorazmerno razdelitev mandatov v skladu z volilnimi rezultati (politično močjo strank);**
- omogoča tudi ustrezno **zastopanost političnih manjšin;**
- **sili v sodelovanje-koalicije za doseganje občega dobra;**
- **večja odzivnostjo večbarvnega predstavniškega telesa:** v svoje delovanje zajame večjo različnost interesov in skupin državljanov.

Uvedba izključno večinskega volilnega sistema

- **Zaostrila bi se razdelitev RS na dva nasprotna politična pola, desni in levi; drastično bi se zmanjšalo število strank v DZ.**
- **En blok bi oblikoval stabilno (enostrankarsko) vlado.**
- **V razmerah, ko država obvladuje velik del gospodarstva in vse javne službe, bi to povečalo etatizacijo in politizacijo družbe.**
- **Preostale politične stranke bi se težko prebile čez prag parlamenta.**
- **Volivci, ki niso glasovali za zmagovalni blok bi ostali brez predstavnštva v parlamentu.**

Izhodišče za nadgradnjo volilnega sistema v RS (znotraj 80.čl. URS); gradualizem versus šok:

1. Volivec naj izbira naj povsem določenega kandidata na listi (personifikacija); to dosežemo z:

- **neposrednimi večinskimi volitvami v volilnih okrajih** - odpravo tekmovanja kandidatov z odstotki ki jih dosežejo znotraj stranke;
- **uvedbo absolutnega preferenčnega glasu** za kandidata na listi stranke (sorazmerno zastopništvo, odločilen vpliv volivca na dodelitev mandatov);

2. Za državljanske liste:

- določiti je treba enake pogoje za skupine volivcev, kot za stranke (zahteva 1000 na volilno enoto je nedosegljiva);
- urediti je treba financiranje po vzorcu, ki velja za stranke;

Kaj storiti? Kombinacija obeh volilnih sistemov!

Spremembe volilne zakonodaje naj ne pripravljajo stranke (volk, ki čuva ovce), temveč stroka in civilna družba (državljska pobuda za zakonodajno iniciativo);

Izhodišča prenove volilnega sistema torej:

- nadgradnja proporcionalnega sistema v smeri večje personifikacije (absolutni preferenčni glas) pri volitvah kandidatnih list strank;
- neposredna izvolitev polovice poslancev po večinskem v 44 enakih okrajih;
- uvedba domicila in razkritja referenc;
- povečanje možnosti civilne družbe pri oblikovanju list, uvedba nestrankarskih poslanskih skupin in prepoved prehajanja;
- zaostritev odgovornosti poslancev (sankcija prenehanje mandata), prepoved prehajanja iz parlamenta v vlado in obratno;
- zaostritev spolnih kvot pri kandidiranju in prepoved več kot 2 mandatov.